

Komitean kokous

Aika

23.11.2020 klo 9:00–12:00

Kokous pidetään Teams-yhteyksillä

Osallistujat

Pasi Moisio, puheenjohtaja (x)

Kirsi Varhila, sosiaali- ja terveysministeriö, 1. varapuheenjohtaja (-)

Heli Backman, sosiaali- ja terveysministeriö, 2. varapuheenjohtaja (x)

Liisa Siika-aho, sosiaali- ja terveysministeriö, 3. varapuheenjohtaja (x)

Jäsenet:

Tarja Filatov, Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Matias Mäkynen, Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä

Riikka Slunga-Poutsalo, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Riikka Purra, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä

Juhana Vartiainen, Kokoomuksen eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Elina Lepomäki, Kokoomuksen eduskuntaryhmä

Anu Vehviläinen, Keskustan eduskuntaryhmä (-)

- varajäsen Pekka Aittakumpu, Keskustan eduskuntaryhmä (x)

Bella Forsgrén, Vihreä eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Noora Koponen, Vihreä eduskuntaryhmä

Anna Kontula, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Paavo Arhinmäki, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä

Anders Norrback, Ruotsalainen eduskuntaryhmä (-)

- varajäsen Veronica Rehn-Kivi, Ruotsalainen eduskuntaryhmä (x)

Sari Essayah, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Antero Laukkanen, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä

Harry Harkimo, Liike Nyt -eduskuntaryhmä (-)

Pysyvät asiantuntijat:

Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Raimo Antila, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Mikko Horko, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Hannu Ijäs, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Essi Rentola, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Eveliina Pöyhönen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Ulla Härmäläinen, valtiovarainministeriö (x)

Kimmo Ruth, työ- ja elinkeinoministeriö (x)

Virpi Hiltunen, opetus- ja kulttuuriministeriö (x)

Susanna Siitonen, oikeusministeriö (x)

Tommi Laanti, ympäristöministeriö (-)

Outi Antila, Kansaneläkelaitos (x)

Antti Koivula, Työterveyslaitos (x)

Heikki Hiilamo, Terveystieteiden tutkimuskeskus (x)

Jaakko Kiander, Eläketurvakeskus (x)

Ilkka Oksala, Elinkeinoelämän keskusliitto EK (x)

Jorma Palola, KT Kuntatyönantajat (x)

Janne Makkula, Suomen Yrittäjät (x)

Pirjo Väänänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry (x)

Katarina Murto, STTK ry (x)

Pekka Piispanen, Akava ry (x)

Hanna Tainio, Suomen Kuntaliitto (x)

Eija Koivuranta, SOSTE Suomen Sosiaali ja terveys ry (x)

Eero Löytömäki, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry (x)

Sari Kokko, Vammaisfoorumi ry (x)

Sihteerit:

Milja Tiainen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Marko Leimio, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Susanna Rahkonen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Markus Kanerva, valtioneuvoston kanslia (x)

Tuomas Helminen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Krista Ruuskanen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Viestintä:

Tuulia Nieminen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Asiantuntija:

Olli Kärkkäinen, valtiovarainministeriö (x)

Asialista

klo 8:50 Teams-yhteyksien testaus

klo 9:00 Kokous

1. Kokouksen avaus ja ohjelma

Puheenjohtaja avasi kokouksen, toivotti osallistujat tervetulleiksi sekä kävi läpi kokouksen ohjelman ja aikataulutuksen.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (Liite 1)

Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja.

3. Komitean kokoussuunnitelma

Puheenjohtaja kävi läpi kevään kokoussuunnitelman.

4. Ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen (Liite 2)

Työllisyyden ja osaamisen jaoston puheenjohtaja Marjaana Maisonlahti esitteli yhteenvedon jaostojen jäsenten näkemyksistä koskien ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittamista. Yhteenvedon laatimisesta on vastannut työllisyyden ja osaamisen jaoston puheenjohtajisto ja sihteeristö. Yhteenvedossa ilmenevät jaostojen monialaiseen asiantuntemukseen perustuvat näkemykset, eikä se muodosta yhtä yhtenäistä näkemystä ongelmakokonaisuudesta.

Ongelmakokonaisuutta on konkretisoitu erityisesti kannustinloukkukysymysten kautta. Byrokratialoukkujen osalta kokonaisuus kytkeytyy kiinteästi monimutkaisuuden kokonaisuuteen. Näkökulmana on ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen, ei etuuksien keskinäinen yhteensovittaminen tai etuutta edeltävien ansiotulojen vaikutus etuuden määrätymiseen.

Ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen (esim. laskukaavojen ja etuuksien vastikkeellisuuden) taustalla ovat yhteiskuntapolitiittiset tavoitteet, kuten kannustaminen ansiotyöhön ja opiskeluun sekä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino. Kyse on siitä, mitä pidetään oikeudenmukaisena.

Jos saa yhtä etuutta, ansiotulojen ja etuuden yhteensovittaminen on pääsääntöisesti ennustettavaa. Ongelmia syntyy, jos saa useampaa etuutta tai jos tilanteet vuorottelevat tai vaihtelevat.

5. KESKUSTELU I

Käytiin keskustelua ongelmakokonaisuudesta alustuksen pohjalta.

Keskustelussa tuotiin esiin, että työelämän muutos ei tilastotiedon perusteella ole ollut niin suurta kuin julkisessa keskustelussa usein esitetään. Esim. alustatalouden merkitys jäänee pienemmäksi kuin on ennakoitu. Osa-aikatyön määrä on kuitenkin lisääntynyt, samoin kuin palkkatyön ja yrittäjyyden rajapinnalla tehtävä työ. Työelämän muutos on vaikuttanut erityisesti ihmisiin, jotka tarvitsevat sosiaaliturvaa ansiotulojen ohella, näiden ihmisten tilanteet ovat moninaistuneet, ja siksi näkökulma on merkityksellinen sosiaaliturvan uudistamisessa.

Tuotiin esiin, että sosiaaliturvan, erityisesti työttömyysturvan, tulisi ohjata työllistymiseen. Sosiaaliturvalla on vaikutus ihmisten käyttäytymiseen ja siten työvoiman tarjontaan. Osa-aikatyön tekeminen tai matalapalkkaisen kokoaikatyön tekeminen on parempi tilanne kuin olla kokonaan sosiaaliturvan varassa. Kokoaikaisesta työttömyydestä osa-aikatyöhön tai kokoaikatyöhön siirtyminen on kuitenkin kannustavuuden näkökulmasta vaikeampaa kuin osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön siirtyminen.

Tuotiin esiin, että työttömyysturva ja opintotuki käytännössä vertautuvat toisiinsa kannustavuuden osalta, vaikka niillä on erilaiset tavoitteet. Työttömyysetuudella tai toimeentulotuella olevat nuoret eivät välttämättä lähde opiskelemaan opintotuella, koska opintorahan tasoa käytännössä verrataan muiden etuuksien tasoon.

Tuotiin esiin, että tietyt etuudet ovat muita ongelmallisempia työhön kannustavuuden kannalta, kuten toimeentulotuki, kotihoidontuki ja kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläke. Samoin tilanne, jossa saa työmarkkinatukea, yleistä asumistukea ja toimeentulotukea samanaikaisesti. Samoin alkavan yritystoiminnan tilanne ja tilanne, jossa ansiotyö muodostuu sekä palkkatyöstä että yrittäjyydestä.

Tuotiin esiin erilaisia keinoja ongelman ratkaisemiseksi, kuten tilimallit, työaikaedellytyksen poistaminen sovitellusta työttömyysturvasta.

Tuotiin esiin, että perheellistyminen ja lapsiperheiden asema tulee myös ottaa huomioon kokonaisuudessa.

Tuotiin esiin, että byrokratialoukkuun sisältyvät aikaviiveet toimeenpanossa, esimerkkinä työvoimapolitiittisen lausunnon saaminen työttömyysturvassa.

Päätettiin, että ongelmakokonaisuuden selvittämisessä edetään kannustinloukkujen (työttömyysloukku, tuloloukku ja byrokratialoukku) konkretisoimisen kautta.

TAUKO

6. Sosiaaliturva, kannustinloukut ja työllisyys

Tutkimus- ja arviointijaoston jäsen Olli Kärkkäinen esitteli kannustinloukuista työttömyysloukkua ja tuloloukkua sekä erilaisia keinoja niiden vähentämiseksi. Työttömyysloukun ja tuloloukun vähentämisessä joudutaan tekemään valintoja sen suhteen, painotetaanko työnteon kannustavuutta, julkista taloutta vai sosiaaliturvan riittävyyttä. Tutkimustietoa on kuitenkin siitä, miten eri väestöryhmät reagoivat kannustimiin ja sen perusteella voidaan arvioida, että kaikki kannustinloukut eivät ole yhtä haitallisia.

7. Byrokratialoukut

Komitean pysyvä asiantuntija Heikki Hiilamo esitteli byrokratialoukkuja. Sosiaaliturvan tavoitteina riittävyys, selkeys, kannustavuus ja kestävyys ovat olleet pitkään esillä. Työttömyys- ja tuloloukut kuvaavat teoreettisia tilanteita, sillä todellisuudessa tulojen muutokset eivät tapahdu automaattisesti. Byrokratialoukut ilmenevät esimerkiksi etuuksien hakemisessa ja maksamisessa, toimeenpanon aikaviiveinä, etuuksien yhteensovittamisessa, ennakoimattomuutena, viranomaisyhteistyössä ja asiakkaiden kohtelussa. Byrokratialoukut voivat johtaa siihen, että ihminen pysyy mieluummin pienemmillä, mutta ennakoitavilla tuloilla, kuin ottaa vastaan pienituloista (lisä)ansiotyötä, vaikka tulot kokonaisuutena kasvaisivatkin työnteon seurauksena. Byrokratia- ja informaatioloukkujen todellisista työllisyys- ja hyvinvointivaikutuksista ei ole kuitenkaan tutkimustietoa. Byrokratialoukkujen taustalla ovat (sekä etuuksia että toimeenpanoa koskeva) lainsäädäntö ja käytännöt, eikä niitä voida poistaa esimerkiksi pelkästään digitalisaation keinoilla tai tulorekisterin avulla.

8. KESKUSTELU II

Käytiin keskustelua alustusten pohjalta.

Keskustelussa tuotiin esiin, että työttömyys- ja tuloloukkuja arvioitaessa on otettava huomioon verotus, sosiaaliturva ja palvelumaksut. Työttömyysloukut ovat pahimpia, jos asuu korkeiden asumiskustannusten alueella ja/tai on päiväkotikäisiä lapsia.

Todettiin, että ongelmakokonaisuus kytkeytyy myös aktivointia, työ- ja toimintakykyä ja osaamista koskeviin kysymyksiin, joita tarkastellaan lähemmin palvelujen ja etuuksien yhteensovittamisen kokonaisuudessa. Samoin pitäisi tarkastella työnteon mahdollistavien palvelujen osuutta, kuten varhaiskasvatus- ja muut perhepalvelut. Tähän kokonaisuuteen liittyvät myös työllistymisen esteet vrt. OECD:n FoJ-tutkimus.

Tuotiin esiin, että olisi myös arvioitava, mikä ohjaa ja kannustaa elämäntilanteen kannalta ”väärälle” sosiaaliturvaetuudelle.

Tuotiin esiin, että olisi pohdittava, olisiko toimeenpanossa ja sitä koskevassa lainsäädännössä mahdollista edetä luottamusperiaatteen suuntaan, vrt. Verohallinto. Toimeenpanoa koskevan lainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja kokeilujen mahdollisuudet olisivat tässä tarpeen.

9. Seuraavan kokouksen aiheet

Seuraavan kokouksena aiheina ovat viimesijaisen turvan, perusturvan ja asumisen ongelmakokonaisuus sekä monimutkaisuuden kokonaisuuden etenemisen suunnitelma.

10. Muut asiat

Kelan verkkoseminaari vuoroasumisesta ja sosiaaliturvasta on 26.11. klo 9.00.

11. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja kiitti osallistujia aktiivisesta keskustelusta ja päätti kokouksen.

Liitteet

Liite 1 Pöytäkirjan luonnos

Liite 2 Ansiotyön ja sosiaaliturvan yhdistäminen: Yhteenvedo jaostoista

Liite 3 Diaesitys